

Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Альбом схем

Навчальний посібник
У двох частинах

Частина 1

Видання 6-те, перероблене

Харків
«Право»
2022

Мічурін Є. О.

М70 Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 /
Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. – Вид. 6-те, перероб. – Харків : Право,
2022. – 220 с.

ISBN 978-966-998-367-1

ISBN 978-966-998-368-8 (Ч. 1)

Навчальний посібник підготовлено відповідно до курсу цивільного права і складено з урахуванням навчальних програм для закладів вищої освіти на основі чинного цивільного законодавства України та існуючих правових теорій. Він являє собою збірник схем, що відображають зміст основних інститутів цивільного права України.

Попереднє (5-те) видання навчального посібника побачило світ у 2018 р.

Для студентів, фахівців, аспірантів, усіх тих, хто працює над підвищенням рівня юридичної підготовленості.

УДК 347(075)

ISBN 978-966-998-367-1

ISBN 978-966-998-368-8 (Ч. 1)

© Мічурін Є. О., Шишка О. Р., 2006

© Мічурін Є. О., Шишка О. Р., перероблення, 2022

© Видавництво «Право», 2022

Зміст

Передмова

6

Загальні положення цивільного права

1.	Поняття цивільного права як галузі права. Предмет цивільного права	7
2.	Метод цивільного права	8
3.	Місце цивільного права в системі права України	9
4.	Засади цивільного права	10
5.	Функції цивільного права	11
6.	Система цивільного права	12
7.	Цивільне право як наука та навчальна дисципліна	13
8.	Джерела цивільного права. Співвідношення загального і спеціального цивільного законодавства. Аналогія закону і аналогія права. Дія актів цивільного законодавства. Судова практика та її значення	14
9.	Цивільні правовідносини: поняття, особливості, елементи та види	23
10.	Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних прав та обов'язків	25
11.	Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків	27
12.	Захист цивільних прав та інтересів	29
13.	Фізична особа. Право - та дієздатність фізичної особи	34
14.	Індивідуалізація фізичної особи	44
15.	Визнання фізичної особи безвісно відсутньою	45
16.	Оголошення фізичної особи померлою	46
17.	Акти цивільного стану	47
18.	Фізична особа - підприємець	48
19.	Опіка та піклування	52
19.	Юридичні особи: поняття та ознаки	54
20.	Теорії походження юридичної особи	55
21.	Правоздатність юридичної особи	56
22.	Індивідуалізація юридичної особи	57
23.	Створення юридичної особи	58
24.	Припинення юридичних осіб	61
25.	Види юридичної особи	62
26.	Організаційно-правові форми юридичних осіб. Особливості господарчих товариств як юридичних осіб	63
27.	Філії та представництва юридичної особи	69
28.	Участь держави та Автономної Республіки Крим у цивільних правовідносинах	70
29.	Участь територіальних громад у цивільних правовідносинах	72

30.	Об'єкти цивільних прав: основні положення	73
31.	Речі як об'єкти цивільного права	74
32.	Майно як особливий об'єкт цивільних прав	77
33.	Гроші, валютні цінності та цінні папери як об'єкти цивільного права	78
34.	Інші об'єкти цивільних прав	89
35.	Поняття, ознаки та значення правочинів	91
36.	Види правочинів	92
37.	Чинність правочину	93
38.	Тлумачення правочину	94
39.	Недійсні правочини	95
40.	Майнові наслідки визнання правочинів недійсними	105
41.	Поняття, підстави виникнення, види та значення представництва	106
42.	Вчинення правочинів представником	109
43.	Довіреність	110
44.	Припинення представництва	112
45.	Поняття та значення строку та терміну у цивільному праві. Види строків	114
46.	Обчислення строків	115
47.	Поняття, сутність та значення позовної давності	116
48.	Види строків позовної давності	117
49.	Обчислення та перебіг позовної давності	118
50.	Зупинення та переривання перебігу позовної давності	119
51.	Сплив позовної давності та його наслідки	120

Особисті немайнові права фізичної особи

52.	Особисті немайнові права фізичної особи: загальні положення	121
53.	Захист особистих немайнових прав фізичної особи	122
54.	Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи	124
55.	Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	125

Речове право

56.	Речове право: загальні положення	126
57.	Поняття права власності та його зміст	127
58.	Види права власності	128
59.	Підстави набуття права власності	129
60.	Момент виникнення права власності	130
61.	Здійснення права власності	132
62.	Право власності на землю (земельну ділянку)	133

63.	Право власності на житло. Об'єднання власників житлових будинків, квартир	136
64.	Припинення права власності	138
65.	Право спільної власності	144
66.	Захист права власності	149
67.	Речові права на чуже майно	152

Право інтелектуальної власності

68.	Загальні положення про право інтелектуальної власності	157
69.	Авторське право та суміжні права	167
70.	Право промислової власності	207
71.	Засоби індивідуалізації товарів та послуг	213

ПЕРЕДМОВА

Цивільне право відіграє важливу роль у правових відносинах, що закріплюють належність майна особі та опосередковують правомірний перехід майнових благ від однієї приватної особи до іншої. Воно має інструментарій, що забезпечує зв'язок між інтересом до майнових благ та їх одержанням у правовій площині. Крім того цивільне право охороняє особисті немайнові права.

Сучасне цивільне право України зберегло вірність традиціям, адже витоки його регламентації знаходяться у Стародавньому Римському праві. Цивілістика повною мірою відповідає об'єктивному розвитку суспільства, у той саме час зберігає прихильність традиціям Романо-німецької правової сім'ї. Новітнє цивільне законодавство України розроблено з урахуванням досвіду нормативного регулювання цивільних правовідносин країн Європи, де вони традиційно розвиваються на приватницьких засадах.

Багатогранність цивільного права виявляється в тому, що тут наявне рідкісне поєднання матеріального й духовного. Перше знайшло відображення в правовій регламентації товарно-грошових відносин, що включають в себе право власності, втілені у договірному і спадковому праві. Духовні блага закріплені у цивілістиці через особисті немайнові правовідносини, які стосуються творчої діяльності людини, а також її честі, гідності, ділової репутації тощо. В усьому світі і в Україні, яка є учасницею міжнародних угод і частиною світової спільноти, приділяється велика увага охороні права інтелектуальної власності, яке є невід'ємною частиною сучасного цивільного права.

Цивілістика стосується значної частини регламентованих правом суспільних відносин, що здійснюються на приватницьких засадах. Вона поєднує в собі багатогранність і одночасно глибоку внутрішню логіку та нерозривний взаємозв'язок її внутрішніх складових елементів. Це враховано при підготовці представленого посібника.

Книга підготовлена відповідно до тематики навчального курсу цивільного права (загальної частини), що викладається у вищих юридичних навчальних закладах освіти. Вона складена з урахуванням та на основі існуючих правових теорій. При написанні використані праці відомих цивілістів: О.А.Пушкіна, Ч.Н.Азімова, В.П.Маслова, Д.В.Бобрової, В.В.Луця, В.І.Борисової, І.В.Жилінкової, О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А.Майданика, Т.В.Боднар, І.В.Спасибо-Фатєєвої, В.А.Васильєвої, Р.О.Стефанчука, Є.О.Харитоновна, Р.Б.Шишки, О.Р.Шишки, В.Л.Яроцького, В.М.Самойленка, М.К.Галянтича, І.В.Венедиктової, Ю.М.Жорнокуя, С.О.Сліпченка, Л.В.Красицької, Г.Г.Харченко та інших, колективні видання кафедр цивільного права провідних навчальних закладів України.

Для подальшого поглиблення знань із цивільного права студентам (курсантам), що вивчають цивільне право рекомендується також використовувати підручники, практикуми та інші джерела.

1. Поняття цивільного права як галузі права.

Предмет цивільного права

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

ПОНЯТТЯ

Цивільне право – система норм права, що регулює особисті немайнові та майнові правовідносини, які виникають між суб'єктами (фізичними чи юридичними особами) і що ґрунтуються на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності цих суб'єктів.

ПРЕДМЕТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Особисті немайнові відносини – виникають між суб'єктами Ц. П. з приводу нематеріальних благ і при цьому тісно пов'язані з особистістю його власника

Майнові відносини – виникають між суб'єктами Ц. П. з приводу матеріальних благ

- пов'язані з майновими відносинами.

Це відносини, об'єктом яких є твори науки, літератури, мистецтва, винаходи, раціоналізаторські пропозиції тощо (ст.420 ЦК України). Зв'язок з майновими відносинами визначається можливістю одержання винагороди за використання цих творів

- не пов'язані з майновими відносинами

Це захист честі, достоїнства, ділової репутації та деякі інші відносини

У статичі:

А) право власності;
Б) права на чужі речі (сервітут, емфітевзис, суперфіцій);
В) інші відносини, пов'язані зі знаходженням матеріальних благ у певного суб'єкта Ц.П.

У динаміці:

А) зобов'язання (договірні, позадоговірні);
Б) спадкування;
В) інші відносини, пов'язані з переходом матеріальних благ від одного суб'єкта Ц.П. до іншого

МАЙНО

Речі – предмети матеріального світу, щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки

Гроші та цінні папери. Їхня цінність у цивільному обороті обумовлена номінальною вартістю(номіналом)

Майнові права вимоги. Наприклад, право вимоги внеску в кредитну установу

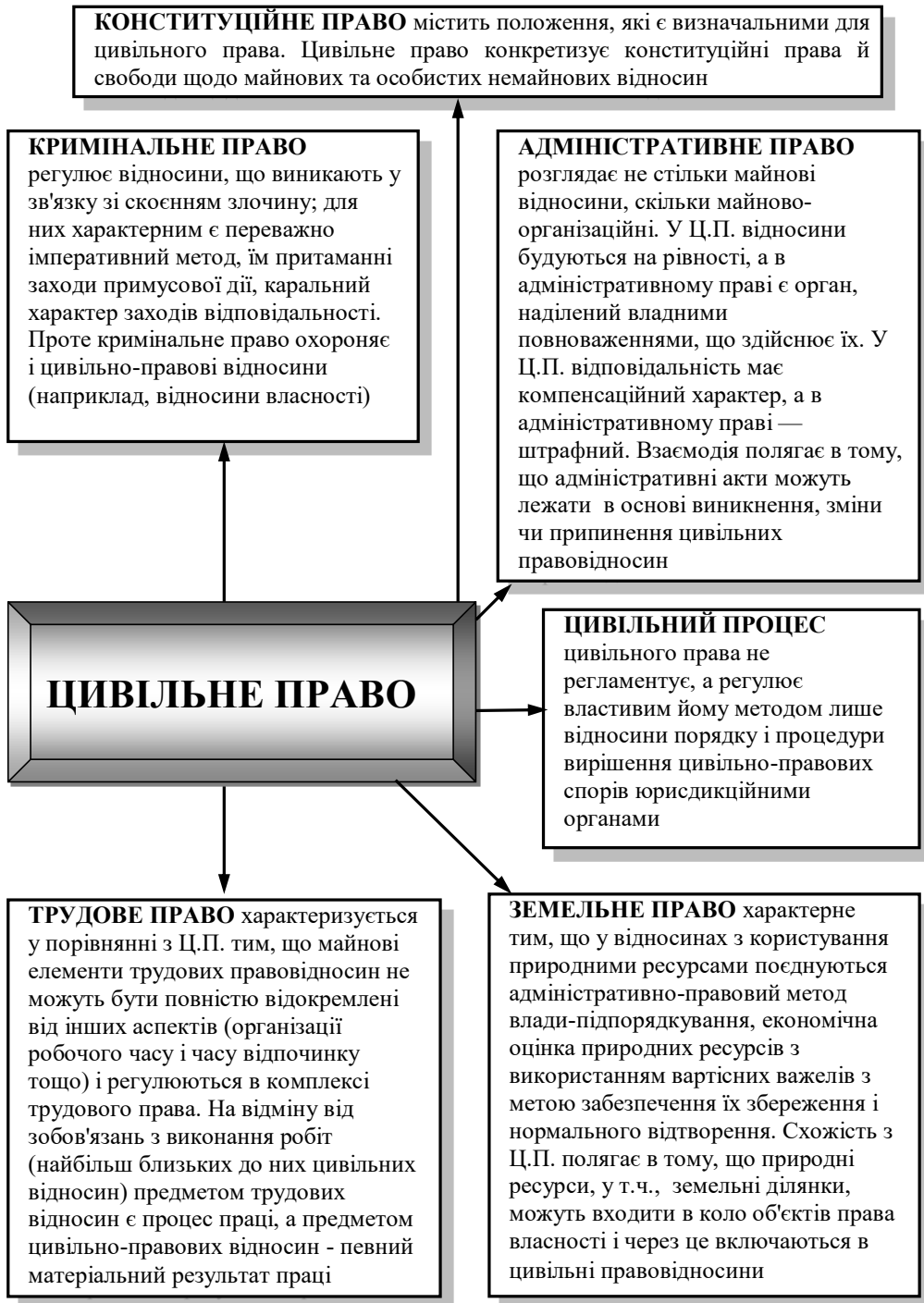
ВАЖЛИВО! Поняття «цивільне право» вживається в різних аспектах: як галузь права, як навчальна дисципліна, як наука. Кожне із цих значень буде розглянуте у цьому посібнику нижче

2. Метод цивільного права

ВАЖЛИВО! Метод галузі права відповідає на запитання, як вона регулює правовідносини. Наявність самостійного предмета та методу дозволяє стверджувати, що цивільне право є галуззю права, а крім цього - відмежувати цивільне право від інших галузей права

3. Місце цивільного права в системі права України

4. Засади цивільного права

ЗАСАДИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ПОНЯТТЯ

основоположні, найбільш глобальні керівні ідеї, положення та принципи, відповідно до яких здійснюється цілісне правове регулювання особистих немайнових та майнових відносин

Неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини означає охорону людини як від дій публічної влади, так і від дій інших осіб, спрямованих проти її приватного життя

Неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, визначених Конституцією України та законом, встановлює загальне правило, що власність є недоторканою, і можливість володіння, користування та розпорядження нею цілком залежить від волі власника

Свобода договору припускає можливість самим учасникам визначати суть договірних відносин, в які вони вступають; обирати партнерів у договірних відносинах та встановлювати ті умови, на яких договір буде укладений

Свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом, дає можливість суб'єктові на власний розсуд займатися будь-яким видом підприємницької діяльності, окрім тієї, яка суперечить закону

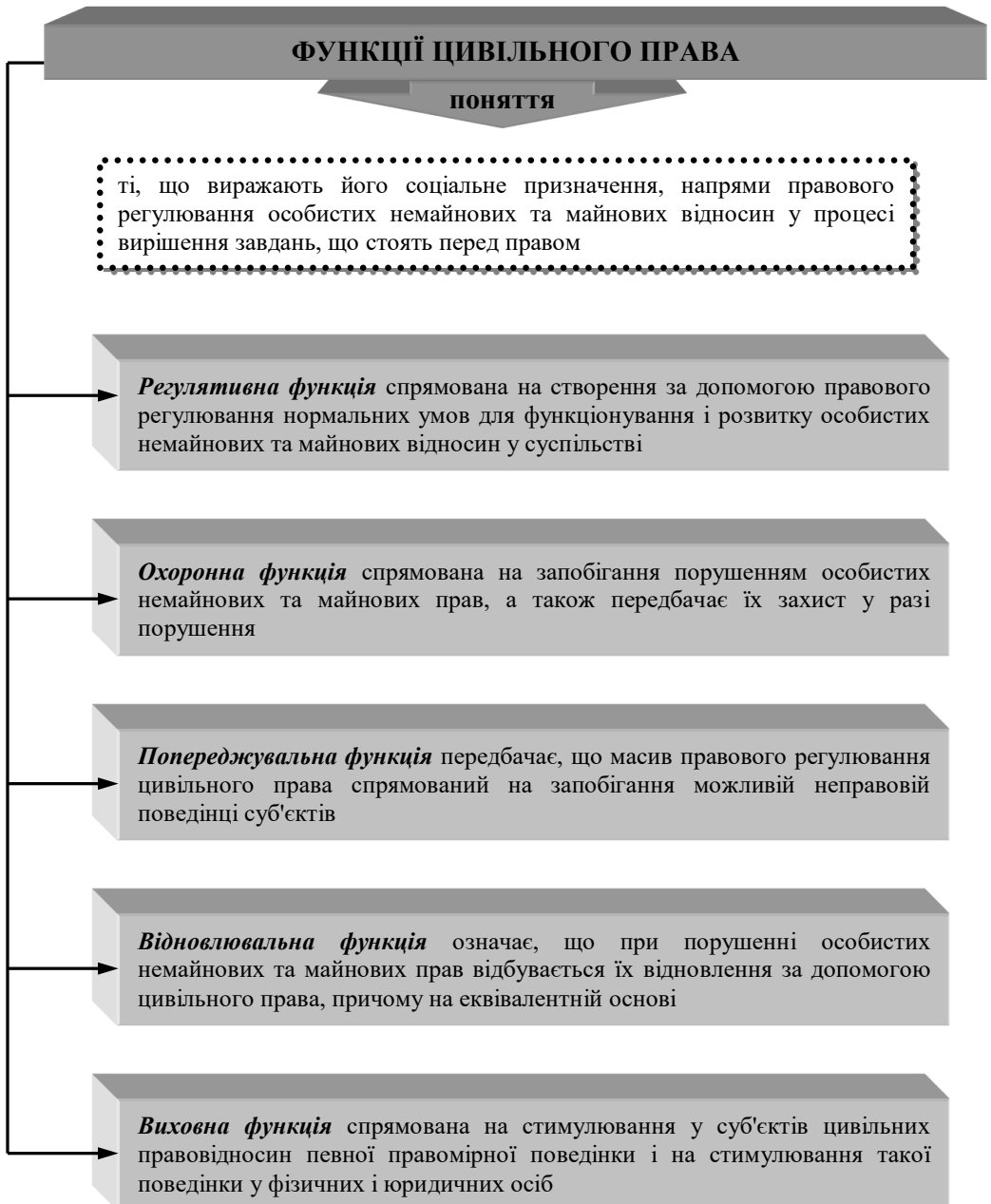
Судовий захист цивільного права та інтересу гарантує можливість для кожної особи звернутися до суду за захистом особистих немайнових та майнових прав і інтересів

Справедливість, добросовісність та розумність не припускають можливість бездумного застосування закону, де це було б спрямовано проти гуманізму, розуму, суспільних цінностей та моральних засад, призводило б до зловживання цивільними правами; перешкоджають використанню закону у неправих цілях

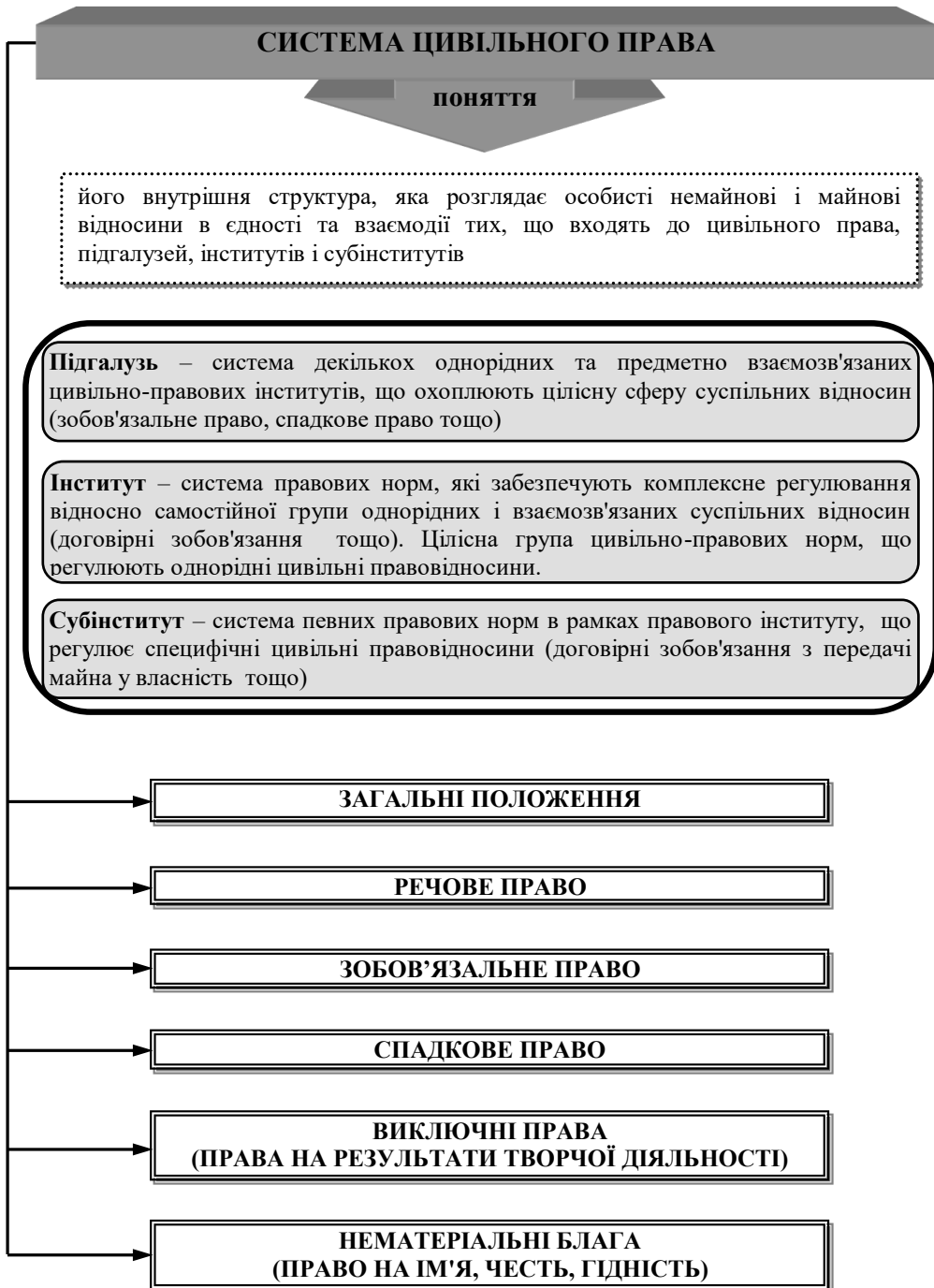
Рівність учасників цивільних правовідносин означає, що жоден з учасників цивільних правовідносин не має жодних переваг перед іншим учасником цих відносин

Недопустимості зловживання цивільним правом означає, що не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах

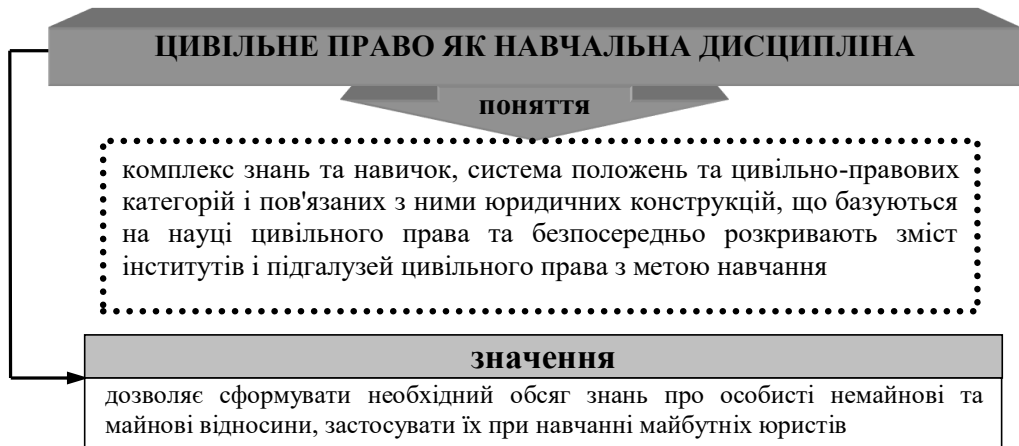
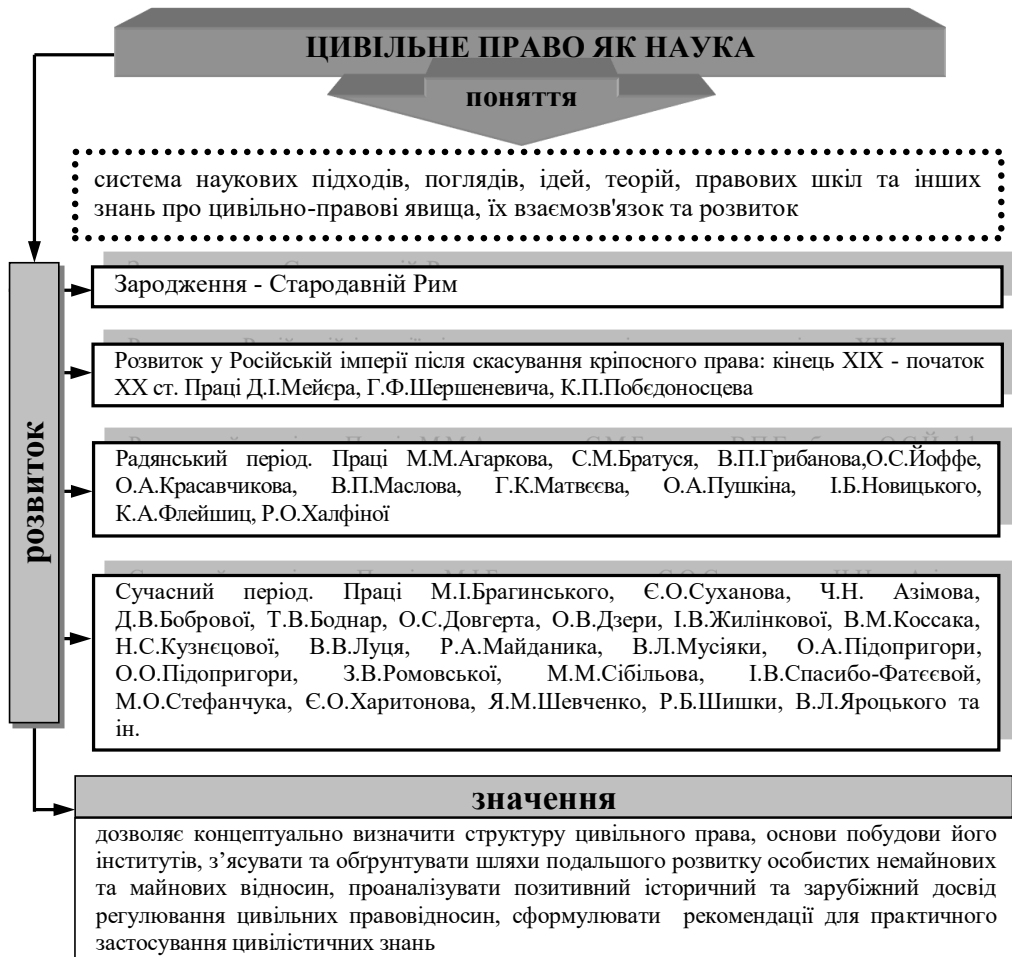
5. Функції цивільного права

6. Система цивільного права

7. Цивільне право як наука та навчальна дисципліна

**8. Джерела цивільного права. Співвідношення загального і спеціального цивільного законодавства. Аналогія закону і аналогія права. Дія актів цивільного законодавства.
Судова практика та її значення**

